

ברוכים הבאים לגן לאומי חמת טבריה

המעיינות החמים המגיחים ממעמקי האדמה בצד הכנרת הכחולה משכו את תשומת לבם של בני האדם כבר בימי קדם. יופיו של המקום וסגולות המרפא של המים התפרסמו בעולם העתיק כולו. נוסע מצרי מזכיר את האזור הזה של הכנרת כ"אתר טיולים" כבר במאה ה-13 לפסה"נ (פפירוס אנסטאסי).

מהמים החמים, הנובעים בטמפרטורה של 60 מעלות צלסיוס, נגזר השם "חַמַת" – שמה של העיר הקדומה שקמה בצדם. חמת נזכרת במקרא כעיר המבצר הדרומית של שבת נפתלי (יהושע י"ט 35). מאוחר הרבה יותר, בתקופה הרומית (20 לסה"נ), נוסדה טבריה, ש"בלעה" את חמת וסיפחה אותה לתחומה. חמת הפכה ל"חמת טבריה", להבדילה ממקומות אחרים שבהם נבעו מעיינות חמים. חומת טבריה שנבנתה בתקופה הביזנטית (במאה ה-6 לסה"נ) הקיפה את חמת וכללה אותה בתחומה.

רוב שטחה של חמת טבריה טרם נחפר, אך די במה שהתגלה ושוחזר כדי להעניק ביקור מרתק במקום. פסיפס בית הכנסת הקדום של חמת הוא מהמפוארים שהתגלו בישראל וחמאם סולימאן המשוחזר הוא מבנה שאין שני לו בישראל.

סיור בגן הלאומי

ארובות לשחרור אדים

אתר המרחצאות בחמת פועל ברציפות מאז ימי קדם ועד ימינו, אם כי במהלך השנים שינה מעט את מקומו ואת מבנהו. בעומק הקרקע, מתחת לגינת הנוי שבגן הלאומי, נובעים 17 מעיינות חמים, המכילים ריכוז גבוה של מלחים. אדי המים נפטים מהארובות העגולות שנבנו מעל למעיינות. המים מועברים למרחצאות המודרניים "חמי טבריה", הצמודים מצפון לגן הלאומי, משני צדי כביש 90. לאחר השימוש, המים מוזרמים למתקן "מקורות" שנמצא בתחום הגן הלאומי (סמוך לכביש) ומשם אל "המוביל המלוח" ולנהר הירדן, מדרום לכנרת.

בית הכנסת

שרידי בית הכנסת מוצגים במלוא הדרם ליד החומה הדרומית של העיר. במקום נבנו במהלך השנים שלושה בתי כנסת, זה על גבי חורבותיו של זה.

בית הכנסת הראשון נוסד בשנת 230 לסה"נ לערך, על שרידי מבנה ציבורי שקדם לו. מבית כנסת זה, שחרב כנראה עוד במאה ה-3, נותרה פיסת פסיפס קטנה המוצגת בקצהו הדרומי של הפסיפס המרכזי, במפלס נמוך מעט ממנו.

בית הכנסת השני התקיים במאות 4-3 לסה"נ והותיר אחריו רצפת פסיפס מפוארת, שהיא רצפת הפסיפס הקדומה ביותר שהתגלתה בבתי הכנסת בארץ. הפסיפס מחולק לשלושה סְפִינִים ("שטיחים"). בשטיח הצפוני מתוארים שני אריות וביניהם תשע כתובות הנצחה לתורמים ביוונית; במרכזי מתואר גלגל מזלות מרהיב המקיף את דמותו של הליוס, אל השמש; ובדרומי מתוארים ארון קודש וסמלים יהודיים כגון שתי מנורות שבעת קנים, שופר ולולב.

תרגום הכתובת: "זכר לטוב ולברכה פרופוטורוס הזקן (אשר) עשה את הסטו (שדרת עמודים מקורה) הזה של המקום הקדוש. ברכה עליו, אמן. שלום"

בארבע פינות הפסיפס מתוארות דמויות ארבע נשים, המסמלות בלבושן וביבוליהם החקלאיים את עונות השנה. באחת הכתובות מוזכר שמו של אדם בשם סוורוס שגדל בביתם של "הנשיאים המהוללים". יש המכנים את בית הכנסת הזה על שמו – בית הכנסת של סוורוס.

תרגום הכתובת מיוונית: "סוורוס, חניך הנשיאים המזהירים ביותר, השלים (את הבניין) תבוא עליו הברכה ועל יוליוס הפרנס".

תרגום הכתובת מארמית: "יהי שלום על כל מי שעושה צדקה במקום הקדוש הזה ומי שעתידי לעשות צדקה תהיה לו הברכה. אמן אמן סלה ולי אמן"

הצגת אל השמש במרכז הפסיפס ותיאור של דמויות גברים עירומות במזלות מאזניים ודלי מעוררים תהיות. מה לאלה ולבית כנסת? אין לנו תשובה ברורה לשאלה זו, אך תופעות דומות נמצאו גם בבתי כנסת אחרים מתקופה זו, כגון זה של בית אלפא. בולט מאוד גם ריבוי השמות היווניים הנזכרים בכתובות. נראה כי תופעות אלה מרמזות על מידה רבה של קרבה לנוכרים הרבים שחיו אז בארץ ישראל ושהיהדות

חשה עצמה בטוחה מספיק ולא חששה שיהיה בביטויים אלה כדי לאיים על מעמדה.

נראה כי בית הכנסת של סוורוס חרב ברעש אדמה בראשית המאה ה-5 לסה"נ.

בית הכנסת השלישי קם על חורבות בית הכנסת של סוורוס. היה זה מבנה גדול יותר ובו אולם גדול ששני טורי עמודים חילקו אותו לשלושה מרחבים. בקצה הדרומי של בניין זה נמצאת גומחה מעוגלת-למחצה ששימשה את ארון הקודש והיא מכוונת לירושלים. בית כנסת זה, בשינויים מעטים, תפקד עד המאה ה-8 לסה"נ.

המעין הרומי ושרידי בית מרחץ רומי

שרידי שלוש קשתות אבן ופריטים אדריכליים הפזורים לידן מרמזים על קיומו של בית מרחץ שפעל במקום בתקופה הרומית. הקשתות נשאו מבנה שלא שרד. מתחת לקשתות נמצאת נביעה חמה. בשנים שבהן מפלס הכנרת יורד מאוד, הנביעה מתייבשת.

חמאם סולימאן

נראה כי יישוב של ממש לא קם בחמת מאז התקופה הערבית (מאה 8 לסה"נ), אך המרחצאות פעלו גם פעלו. מבנה חמאם סולימאן, שהוקם בשנת 1780, זכה לשחזור מרהיב והביקור בו הוא חוויה (האולם גם ממוזג). החמאם פעל במשך יותר מ-150 שנה, עד שנות ה-40 של המאה העשרים. החמאם משמש גם מוזאון קטן, המציג ממצאים שהתגלו בחמת, בהם בקבוקים ששימשו מן הסתם לבישום הרוחצים.

זואילום על פי נדר יחיה נא	אבודימום על פי נדר יחיה נא	מכסימום על פי נדר יחיה נא
קליניקום על פי נדר יחיה נא	אז זאז זלל זאז סאזאזאז	יוליוס הפרנס השלים את כל (העבודה)
אז זאז זלל זאז סאזאזאז	אז זאז זלל זאז סאזאזאז	אז זאז זלל זאז סאזאזאז

האגדה מספרת שכאשר חולים הפצירו בשלמה המלך למצוא תרופה לייסוריהם, ציווה המלך על פלוגת שדים לרדת למעמקי המעיינות שבחוף הכנרת ולחממם. כדי שלא ישמעו לעולם על מותו ויפסיקו את חימום הנביעות, הפך המלך את השדים לחרשים, ועל כן השדים ממלאים את מצוותו עד עצם היום הזה.

מידע למבקר בגן לאומי חמת טבריה

שעות ביקור: אפריל-ספטמבר: 8:00-17:00;

אוקטובר-מרס: 8:00-16:00.

בימי שישי וערבי חג נסגר האתר שעה אחת מוקדם יותר.

אירועים: ניתן לקיים בגן הפעלות לתלמידים ואירועים המתאימים לאופיו של המקום כגון קבלת ספר תורה לכיתות בתי ספר.

טל': 04-6725287

כתיבה: יעקב שקולניק; **עריכה לשונית:** נועה מוטרן;

ציור המפה: טאטיאנה מלצן; **הפקת המפה:** יובל ארטמן;

צילומים: יורם מדיניצקי, ארכיון רשות הטבע והגנים;

הפקה: עדי גרינבאום

© רשות הטבע והגנים

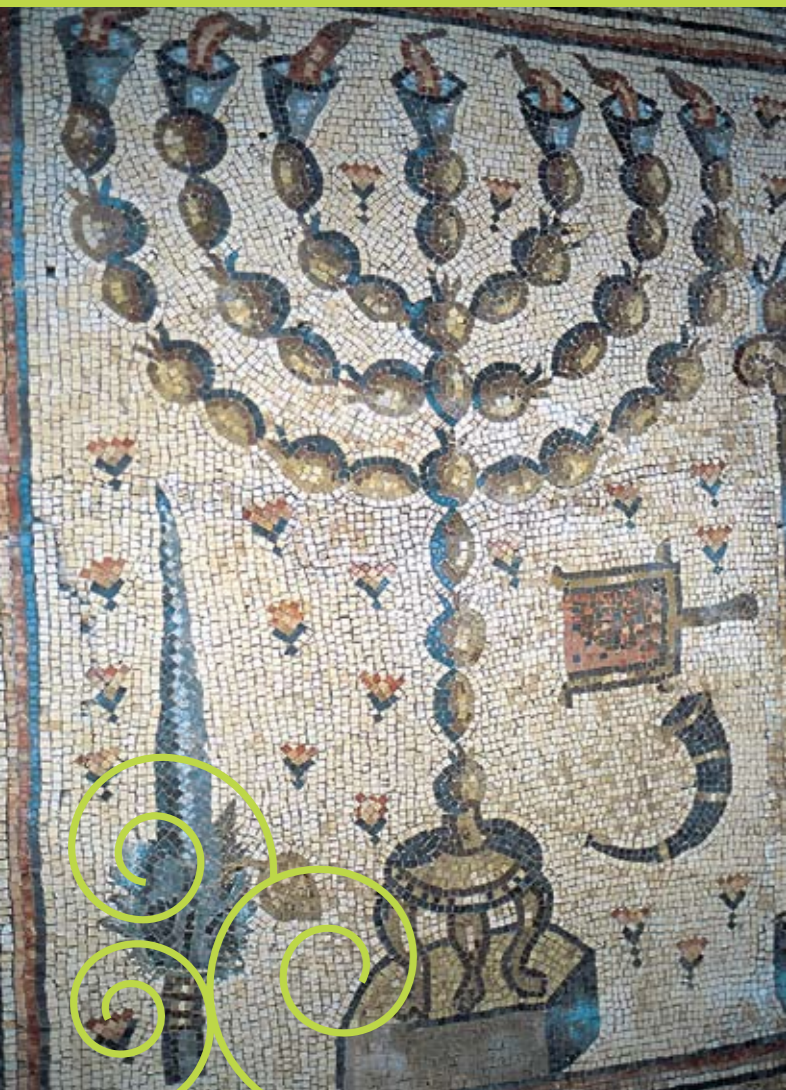

גן לאומי חמת טבריה

בן אדם למקום
www.parks.org.il | *3639 | f

משתלם לצאת לטבע

רכשו עכשיו מינוי וטיילו חינם
כל השנה בשמורות הטבע
ובגנים הלאומיים

אתרים נוספים בקרבת מקום:

www.parks.org.il | *3639 | f
גן לאומי חמת טבריה, טל' 04-6725287

